

Orta Avrupa Armalarında Türk Figürünün Görsel İnşası

Ozan Küçükusta¹

Kemal Onur Taç²

Özet

Bu çalışma, 16. ve 18. yüzyıllar arasında Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasında yaşanan Osmanlı-Habsburg ve Osmanlı-Macar mücadelelerinin, bölge şehirlerinin heraldik (arma) kimlikleri üzerindeki simgesel yansımalarını incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, savaş meydanlarındaki askeri galibiyetlerin, “Kesik Türk Kafası” (The Severed Türk’s Head) gibi askeri üstünlük motifleri aracılığıyla nasıl kalıcı bir görsel propagandaya ve toplumsal bellek inşasına dönüştürüldüğünü ortaya koymaktır. Çalışmada, Çekya, Macaristan, Slovakya, Sırbistan ve Hırvatistan’da günümüzde hala resmi şehir veya aile arması olarak kullanılan on üç farklı örneklem seçilmiştir. Bu örneklem, göstergebilimsel (semiyotik) analiz yöntemiyle; gösteren (imge) ve gösterilen (anlam) ilişkisi bağlamında incelenmiştir.

Bulgular, armaların yalnızca estetik birer soyluluk nişanesi olmadığını; aksine “Öteki” olarak kodlanan Türk imgesinin fiziksel bütünlüğünün bozulması ve “nesneleştirilmesi” üzerinden, Batılı kimliğinin kurucu bir unsuru haline getirildiğini göstermektedir. Ayrıca, karga, kılıç ve aslan gibi yardımcı figürlerle desteklenen bu kompozisyonların, psikolojik harp bağlamında korkuyu yönetilebilir bir zafer duygusuna tahvil ettiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, modern grafik tasarımın öncülü sayılabilecek heraldik sisteminin, tarihsel rekabeti canlı tutan ve askeri zaferleri görselleştiren bir ideolojik aygıt olarak işlev gördüğünü savunmaktadır.

1 Dr. Öğr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, ozan.kucukusta@hbv.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-0746-4153

2 Öğrenci, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, tac.kemalonur@ogr.hbv.edu.tr,
ORCID ID: 0009-0002-7242-8850

1. Giriş

Orta ve Doğu Avrupa'nın tarihsel coğrafyası, 16. ve 18. yüzyıllar arasında süren Osmanlı-Habsburg ve Osmanlı-Macar mücadelelerinin bıraktığı derin izler sonucunda şekillenmiştir. Çatışmalar yalnızca savaş meydanlarında yaşanmamış; toplumların kolektif belleğine, kültürel üretimlerine ve kimlik inşa süreçlerine doğrudan etki etmiştir. Bu tarihsel rekabetin ve çatışma psikolojisinin en somut betimlemeleri, bölgedeki şehirlerin, kasabaların ve soylu ailelerin kendilerini tanıtmak amacıyla tasarladıkları armalarda (heraldik) görülmektedir. Modern grafik tasarımın öncü örnekleri olarak da kabul edilebilecek bu armalar, sadece estetik birer kimlik nişanesi olmaktan öte, kolektif savunma refleksini ve askeri üstünlüğü nesilden nesile aktaran stratejik görsel metinlerdir.

Yapılacak olan bu araştırma, söz konusu heraldik tasarımlarda sıklıkla karşılaşılan ve tarihsel rakip algısını yansıtan ve zaferin bir nişanesi olarak kullanılan “Kesik Türk Kafası” (The Severed Turk's Head) motiflerini, göstergebilimsel (semyotik) disiplinin verileri ışığında incelemektedir. Araştırmanın temel sorunsalı, tarihsel bağlamda ‘askeri ve politik bir tehdit’ olarak algılanan ‘Öteki’ imgesinin, nasıl olup da kazanan Batılı/Yerel otoritenin kimliğinde kurucu, onurlandırıcı ve soyluluğu tescilleyici bir parçaya dönüştüğüdür.

Bölgedeki heraldik gelenek incelendiğinde, kurumsal ve bireysel kimliğin; “Öteki”nin (Osmanlı/Türk) fiziksel bütünlüğünün yok edilmesi, parçalanması ve bir ganimet olarak sergilenmesi eylemi üzerine inşa edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, tasarlanan armalar yalnızca geçmişte yaşanmış bir olayı resmetmekle kalmaz; aynı zamanda çatışma ortamının getirdiği psikolojik savunma mekanizmasını meşrulaştırarak ve estetik bir forma sokarak kazanılan zaferi kalıcı hale getirir. Bu çalışma, armaların üretildiği tarihsel bağlamda “Türk Kafası” imgesinin tek başına değil; kılıç, karga, aslan ve zırlı gibi yardımcı göstergelerle birlikte ne anlama geldiğini, bu görsel tercihlerin arkasındaki stratejik motivasyonları ve asırlar öncesine ait bu görsel zafer inşasının günümüzde kültürel bir miras olarak nasıl hala yaşatıldığını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

2. Grafik Tasarım Ve Görsel İletişim

Grafik tasarım, en genel tanımıyla bir mesajı, bir düşünceyi veya bir kavramı görselleştirerek hedef kitleye iletme sanatıdır. Temel amacı, sözel ve görsel bilgileri organize ederek iletişimsel bir düzen yaratmak ve bu yolla izleyici üzerinde belirli bir etki bırakmaktır. Tarihsel süreçte mağara resimlerinden başlayarak gelişen bu disiplin, 20. yüzyılda endüstrileşme ile profesyonel bir

meslek dalı haline gelmiş olsa da özünde var olan “görsel yolla ikna etme” işlevi çok daha eskiye dayanmaktadır (Gavin Ambrose et al., 2020).

Akademik literatürde grafik tasarım, yalnızca estetik bir biçimlendirme eylemi olarak değil, aynı zamanda bir problem çözme süreci olarak tanımlanmaktadır. Tasarımcı, karmaşık bilgileri (örneğin bir savaşın sonucunu veya bir hanedanın gücünü) hedef kitlenin (halkın) kolayca algılayabileceği sembollere dönüştürmektedir (Gavin Ambrose et al., 2020). Özellikle propaganda bağlamında grafik tasarım; renk, biçim, leke ve tipografi gibi unsurları kullanarak izleyicinin algısını yönlendirme gücüne sahiptir. Bu bağlamda, incelenen şehir armaları, modern anlamda birer “kurumsal kimlik” çalışması veya “logo” niteliği taşımakta; bir otoritenin gücünü görsel metaforlarla kitlelere aktaran erken dönem grafik tasarım ürünleri olarak değerlendirilmektedir (Gavin Ambrose et al., 2020).

2.1. Heraldik (Arma)

Tarih araştırmalarına yardımcı olan dallardan biri olan Heraldik (Arma Bilimi), eski tarihlerden günümüze kadar gelen toplulukların, hanedanların veya kurumların kendilerini tanıtmak amacıyla kullandıkları damga, arma, mühür ve ünvanları inceleyen disiplindir (Alizade, 2023). Arma geleneği 12.yüzyıla, haçlı seferleri dönemine kadar uzanan heraldik geleneği, başlangıçta savaş meydanlarında yüzü zırh ile kaplı şövalyelerin kimliğinin veya hangi taraf için savaştığının anlaşılması için pratik bir zorunluluk doğurmuştur. Ancak zamanla bu pratik işlev, soyluluk, mülkiyet hakları ve toplumsal hiyerarşinin görsel bir dışavurumu haline gelmiştir.

Armalar, estetik kaygılar ile oluşturulmamaktadır, bunun aksine her renk, figür ve kompozisyon, arma ile alakalı tarihsel geçmişi, siyasi ittifakları ve kazanılan zaferleri belgeleyen sembolik bir dil/araç olmaya başlamıştır. Özellikle Avrupa’da heraldiğin yaygınlaşması, Osmanlı İmparatorluğu ile yaşanan savaşlar, armalarda kullanılan figürleri doğrudan etkilemiştir. Bu bağlamda incelenen kesik baş figürleri, heraldik disiplini açısından dönemin siyasi atmosferini, düşman algısını ve kazanılan zaferleri belgeleyen görsel birer tarihsel kayıt niteliği taşımaktadır (Çetin, 2015). Arma, sözlü tarihin unutulmaya yüz tuttuğu noktalarda, tarihsel bir olayı yüzyıllar boyunca görsel hafızada canlı tutan bir taşınabilir anıt işlevi görmektedir.

2.2. Göstergebilim (Semiyotik)

Göstergebilim (Semiyotik), diller, düzgüler, işaretler ve her türlü anlamlı bütünün nasıl oluştuğunu ve nasıl anlamlandırıldığını inceleyen bir bilim dalıdır (Ünal, 2016). Ferdinand de Saussure ve Charles Sanders Peirce gibi

kuramcılarının temellerini attığı bu disiplin, “gösterge” (sign) kavramını merkeze alır. Saussure’e göre gösterge, “gösteren” (işitsel/görsel imge) ve “gösterilen” (kavram/içerik) olmak üzere iki yapıdan oluşur ve bu ikisi arasındaki ilişki nedensizdir (Karaman, 2017).

Bu çalışmanın metodolojisi açısından özellikle Roland Barthes’ın göstergebilimsel yaklaşımı önem taşımaktadır. Barthes, göstergelerin yalnızca düz anlam (denotation) düzeyinde değil, aynı zamanda toplumsal ve ideolojik kodlarla yüklenmiş yananlam (connotation) düzeyinde de incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Karaman, 2017). Barthes’ın “Mit” (Söylen) kavramına göre, egemen kültürler, tarihsel olayları kendi ideolojileri doğrultusunda yeniden kurgulayarak görsel mitler yaratırlar. Bir şehir armasındaki “kesik baş” figürü, düz anlam düzeyinde sadece bir savaşı betimlerken; yananlam düzeyinde “medeniyetin barbarlığa karşı zaferi” veya “kutsal güç” gibi ideolojik mitleri inşa etmektedir. Göstergebilimsel analiz, bu görsel yüzeyin altına inerek, armalara gizlenmiş olan bu derin anlam katmanlarını ve iktidar ilişkilerini deşifre etmeyi mümkün kılmaktadır (Karaman, 2017).

2.2.1. Görsel Propagandalarda Algı Yönetimi ve Toplumsal Motivasyon

Savaşlar yalnızca fiziksel cephelerde değil, aynı zamanda toplumların zihinlerinde ve algılarında da sürdürülen bir mücadeledir. Literatürde sinir savaşı ve fikir savaşı olarak da adlandırılan psikolojik harp; düşmanın savaşma azmini kırmak, dost unsurların morallerini yükseltmek ve kitlelerin duygu, düşünce ve davranışlarını önceden belirlenen hedefler doğrultusunda yönlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu kavram, planlı yürütülen iletişim faaliyetlerinin tamamını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Tarhan, 2016).

Modern anlamda grafik tasarım ve afiş sanatının öncüsü sayılabilecek görsel propaganda, psikolojik harbin en etkili silahlarından biri olarak kullanılmaktadır. İnsan beyninin görsel veriyi metne göre çok daha çabuk kavraması ve hafızasında daha uzun süre tutması, görsel propagandayı stratejik bir araç haline getirmektedir. Propaganda, hedef kitle üzerinde korku, aidiyet veya gurur gibi duyguları harekete geçirmek adına karşıtlık oluşturma ve ötekileştirme yöntemlerini kullanmaktadır. I. ve II. Dünya Savaşları sırasında üretilen propaganda afişlerinde görülen rakibi karikatürize eden veya büyük bir tehdit unsuru olarak betimleyen grafik dil, düşmanın insani vasıflarını yok ederek ona karşı uygulanan şiddeti meşrulaştırmayı amaçlamaktadır (Duydu, 2023).

Orta ve Doğu Avrupa şehir armalarında yer alan kesik Türk kafası (Turk’s Head) motifleri, modern grafik tasarımın propaganda afişleriyle aynı işlevi

görmektedir. Bu armalar, Osmanlı/Türk imgesini yenilen, cezalandırılan ve fiziksel bütünlüğü bozulan bir nesneye indirgeyerek, bölge halkının bilinçaltındaki Türklere karşı oluşan korkuyu yönetilebilir bir zafer duygusuna dönüştürmektedir. Bir afişin kâğıt üzerindeki geçiciliğinin aksine, şehir kapılarına ve resmi binalara işlenen bu armalar, tarihsel rakip algısını ve zafer coşkusunu yüzyıllar boyunca sürdüren kalıcı grafik tasarım öğelerine dönüştürmüştür (Akgül, 2017).

3. Osmanlı İmparatorluğunun Aınlarının Başlangıcı

İnsanlık tarihinden 19. yüzyıla kadar ki süreçte genel zenginlik ölçütü toprak olarak değerlendirilmekteydi. Bu sebepten dolayı tarihteki bütün devletlerin imkanları el verdikçe toprak kazanıp genişlemek olmuştur. Sahip oldukları topraklar genişledikçe sahip oldukları beylikler, krallıklara ve krallıklarda imparatorluğa dönüşmekteydi (Sancaktar, 2011). Osmanlı resmen 1299'da kurulduğunda yeni topraklar ele geçirmesi adına çok elverişli bir ortam mevcut olmaktadır. Sebebi ise batısında zayıf düşmüş Bizans toprakları, doğusunda ise Selçuklu Devletinin yıkılmasının ardından oluşmuş küçük beylikler bulunmaktaydı (Sancaktar, 2011). Osmanlı İmparatorluğu her şeyden önce 14. ve 15. Yüzyıllarda bir "Balkan İmparatorluğu" şeklinde büyüyüp gelişmiştir (Ortaylı, 2006 s.46). Bu sebepten dolayı Osmanlı Devleti balkanların güvenliği ve muhafazasını Osmanlı Devleti'nin güvenliği ve muhafazası olarak görmüştür. Diğer bir sebep olarak bölgenin tarımsal ve hayvansal ürünler için elverişli olması ordunun ve büyük kentlerin ihtiyaçlarını karşılamak adına önem göstermekteydi (İnalçık, 1994 s.256). Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan serüveni yaklaşık olarak 550 yıl sürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu Balkanlara ilk olarak Orhan Bey'in büyük oğlu olan Süleyman Bey ile 1354 yılında giriş yapmıştır. 1 Mart gecesi Gelibolu'da gerçekleşen büyük bir deprem sonucunda Gelibolu surlarının bir bölümü yıkılmıştır. Süleyman Bey bu fırsattan yararlanarak yıkılmış olan surlardan içeri sızarak bölgeyi ele geçirmiştir. Bu olay sonrasında Osmanlı Devleti'ne Balkanların kapısı açılmıştır (Beldiceanu, 1995 s.29). Ardından elde edilen zafer sırasıyla 1364 Sırpsındığı, 1371 Çirmen, 1389 Birinci Kosova, 1396 Niğbolu, 1444 Varna ve 1448 Kosova savaşları ile Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlar'daki hakimiyeti adım adım inşa edilmiştir. Çok sayıda önemli derece değerlendirilebilecek şehir Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresini bir asır içerisinde ele geçirmiştir (Sancaktar, 2011). Osmanlı'nın balkanların ardından Orta Avrupa sınırlarına genişlemesi Mohaç Meydan Muhaberesi (1526) kazanmasından sonra gerçekleşmiştir. Savaşın kazanılmasından sonra, amblemlerin ortaya çıkışı yaşanan travma ve direniş dönemine denk gelmektedir. 1354'te Balkanlar'a adım atan Osmanlı İmparatorluğu yaklaşık olarak bir asır içerisinde tam anlamıyla hâkim güç haline

gelmiştir. Bu hakimiyeti 1683'e kadar devam ettirmiştir. Osmanlı'nın Avrupa içlerine kadar uzanan bu uzun soluklu askeri ilerleyişi ve yüzyıllara yayılan hakimiyeti, bölge halklarının kolektif belleğinde derin bir korku ve travma zemini oluşturmuştur. Ancak 1683 sonrası değişen güç dengeleri ve kazanılan askeri zaferler, bu travmanın onarıcı bir kimlik inşasına dönüşme sürecini tetiklemiştir. Savaş meydanlarında somut olarak yaşanan bu çatışmalar, heraldik disiplini aracılığıyla simgesel bir düzleme taşınmış; 'yenilmez' addedilen Türk imgesinin mağlubiyeti, şehirlerin ve soylu ailelerin armalarında ebedileştirilerek görsel bir tarih yazımına dönüştürülmüştür. Bu bağlamda, aşağıda incelenecek olan armalar salt birer egemenlik sembolü değil, tarihsel rekabetin ve kazanılan zaferin kuşaklar boyu aktarılmasını sağlayan ideolojik birer hafıza mekanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Türk Kafası Bulunan Şehir, Kasaba Ve Hanedan Armaları

Bu bölümde, Osmanlı-Habsburg ve Osmanlı-Macar mücadelelerinin yoğun olarak yaşandığı Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasında, "Türk Kafası" motifini kimliklerinin merkezi bir parçası haline getiren şehir, kasaba ve hanedan armaları incelenmektedir. Çekya, Macaristan, Slovakya, Sırbistan ve Hırvatistan'dan seçilen bu örneklemeler, yalnızca estetik kaygılarla oluşturulmuş görsel kompozisyonlar değil; dönemin siyasi ittifaklarını ve kazanılan askeri zaferleri belgeleyen tarihsel birer kayıt niteliği taşımaktadır. Aşağıda detaylandırılan vaka analizleri, söz konusu sembollerin kökenini, tarihsel bağlamını ve günümüze kadar uzanan kullanım pratiklerini somut veriler üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4.1. Schwarzenberg (Çekya)

1598 yılında Yanıkkale (Győr) adlı kaleyi Miklós Pálffy, Adolf Schwarzenberg ve birlikleri ele geçirmek adına harekete geçmiştir. İyi derece Türkçe konuşan üç askeri Osmanlı kılığına sokarak kapı bekçilerini kandırmak suretiyle kaleyi ele geçirmişlerdir. Bu haber Avusturya'da sevinç ile karşılanmıştır (Sagredo G, s. 466). Yanıkkale'nin Almanca adı "Raab"tır. Almancada "kuzgun/karga" kelimesi ise "Rabe"dir. Bu kelime benzerliğinden yola çıkılarak, "Raab kalesinin Türklerden alınması"nın simgelemek için "Türk'ün gözünü oyan karga" motifi aile armasına eklenmiştir.

Tablo 1: Schwarzenberg (Çekya) göstergibilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kesik bir başın gözünü oyan karga (kuzgun) motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	1598 yılında Yanıkkale (Raab/Győr) kalesinin Osmanlılardan geri alınması ve bu askeri başarısının belgelenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Almanca'da karga anlamına gelen "Rabe" kelimesi ile kalenin adı "Raab" arasındaki ses benzerliği üzerinden zekice bir görsel iletişim kurulması. Rakibin sadece askeri olarak değil, sembolik olarak da doğa/hayvanlar tarafından cezalandırıldığı mutlak bir zafer inşası.

4.2. Orлік nad Vltavou (Çekya)

Orлік nad Vltavou kentinin (eski adıyla sadece Orлік) arması, diğer şehirler gibi belirli bir "şehir" beratıyla değil, doğrudan o bölgenin sahibi olan ünlü soylu ailenin, yani Schwarzenberg Hanedanı'nın armasıyla şekillenmiştir. Orлік armasındaki figürler, kasabanın kendisine değil, doğrudan Schwarzenberg Prensiği'nin Orлік koluna (Sekundogenitur) aittir. 1598 yılında Adolf von Schwarzenberg'in Osmanlı kalesi Yanıkkale'yi (Raab/Győr) geri alması anısına İmparator II. Rudolf tarafından aile armasına ekletilmiştir.

Görsel 4: Orлік nad Vltavou kentinin resmi web sitesindeki amblem tasviri (<https://www.orliknadvltavou.cz>)

Tablo 2: Orлік nad Vltavou (Çekya) göstergibilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Beyaz bir kale kulesi ile yan tarafında yer alan ve kesik başın gözünü oyan karga.
Gösterilen (Düzanlam)	Schwarzenberg Hanedanı'nın Orлік kolunun kazandığı Yanıkkale zaferinin kasaba kimliğine aktarılması.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Aristokratik hanedan kimliğinin, tarihsel rakibe karşı kazanılan askeri üstünlükle bütünleştirilmesi; ailenin askeri başarısının kentin resmi hafızasına dönüşmesi.

4.3. Nyitra (Slovakya)

Nyitra bölgesi'nin arması ilk olarak 1899 yılında yapılmıştır. Resmi olarak ilk görsel olarak tasviri “*Magyarország vármegyéi és városai*” (Macaristan’ın Bölge ve Şehirleri) adlı kitap serisinde yer almaktadır.

Görsel 5: Nyitra bölgesi arması (*Magyarország vármegyéi és városai* (Macaristan’ın Bölge ve Şehirleri), 1899)

Tablo 3: Nyitra (Slovakya) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Yerde yatan rakip figürünün üzerine basan ve elinde silah (balta) tutan tam zırhlı asker.
Gösterilen (Düzanlam)	Bölgede Osmanlı kuvvetlerine karşı kurulan askeri hakimiyetin ve kazanılan zaferin gösterimi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Ayakta duran zırhlı asker (özne) ile yerde yatan savunmasız figür (nesne) arasında kurulan net iktidar ilişkisi; yerel otoritenin tartışmasız gücünün görsel ilanı.

4.4. Kikinda (Sırbistan)

İmparatoriçe, bu tarihte “Büyük Kikinda İmtiyazlı Bölgesi”ni (*Regio-privilegiatus Districtus Magnokikindiensis*) kurmuş ve bu yeni idari bölgeye özel bir arma ve mühür kullanma hakkı vermiştir. İlk olarak “*Magyarország Címertára*” kitabında, Kikinda’nın (o dönemki adıyla Nagykikinda) arması da yer almaktadır.

Görsel 6: Kikinda şehrinin yerel yönetim web sitesindeki tasviri (<http://www.kikinda.org.rs>)

Görsel 7: Kikinda eski Bölge Konseyi binası, inşa tarihi 1835-1839) cephesindeki taş kabartma (<http://www.kikinda.org.rs>)

Tablo 4: Kikinda (Srbistan) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Kılıca geçirilmiş kesik başı havada tutan zırhlı bir kol ve kalkanın altındaki kalp motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	“Büyük Kikinda İmtiyazlı Bölgesi”nin askeri başarıları sonucunda elde ettiği özel statü ve mühür hakkı.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Batı'nın askeri disiplini (zırh/kılıç) ile rakibin nesneleştirilmesi; zaferin teşhiri üzerinden kolektif aidiyetin ve bölgesel motivasyonun inşa edilmesi.

4.5. Vršac (Sırbistan)

Vršac, 1804 tarihinde “Özgür Kraliyet Şehri” (*Szabad Királyi Város*) statüsü kazanmıştır. Armanın ilk resmi ve renkli çizimi bu 1804 tarihli Ticaret ve İmtiyaz Beratı üzerinde yer alır. Orijinal mühründe Latince “*SIGILLUM PRIVILEGATE COMMUNITATIS VERSCHEZ*” (İmtiyazlı Versec Topluluğunun Mührü) yazar. 1880 yılında yapılmış olan “Magyarország Címertára” (Tagányi Károly) siyah beyaz gravür tekniğiyle kitapta yer almıştır.

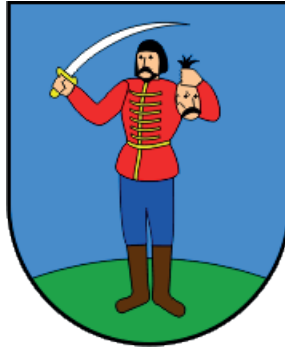
Görsel 8: Vršac şehrinin yerel yönetim web sitesindeki tasviri (<https://www.vrsac.com>)

Tablo 5: Vršac (Sırbistan) gösterebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Kule/kale üzerinde yükselen, kılıca geçirilmiş başı tutan zırhlı kol motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	1804 tarihli “Özgür Kraliyet Şehri” statüsünün askeri başarılarla taçlandırılması ve onaylanması.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Kent kimliğinin, elde edilen siyasi özgürlüğün ve ticari imtiyazların, askeri mücadeleler ve zafer coşkusu üzerinden meşrulaştırılması.

4.6. Đelekovec (Hırvatistan)

Đelekovec mührü ilk olarak, 1820 civarı 19. Yüzyılda kasabanın resmi belgelerinde *Sigillum Communitatis Gyelekocz* (Gyelekóc Topluluğu Mührü) adıyla kullanılmıştır. Bu tarihi mührün renkli bir arma olarak çizilip yayınlandığı en bilinen ve referans kabul edilen “Grbovi Jugoslavije” (Yugoslavya Armaları) adlı eserde kullanılmıştır. Bu eser, 1939 yılında Hırvatistan ve bölgedeki şehirlerin tarihi armalarını derleyen en önemli kaynaklardan biridir ve Đelekovec armasını 1820 mührüne dayanarak renkli olarak resmetmektedir.

Görsel 9: Đelekovec şehrinin yerel yönetim web sitesindeki tasviri (<https://www.delekovec.hr>)

Tablo 6: Đelekovec (Hırvatistan) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Bir elinde kılıç, diğer elinde kesik baş tutan askeri üniformalı (Hussar) figür.
Gösterilen (Düzenlam)	Sınır boylarındaki çatışmalarda yerel askeri birliklerin (Hussar) gösterdiği başarılar.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Askeri eylemlerin sıradan bir çatışma olmaktan çıkarılıp yerel bir gurur vesilesine ve kasabınal kurumsal kimliğine dönüştürülmesi.

4.7. Hajdúnánás (Macaristan)

Hajdúnánás armasının temeli, **12 Aralık 1605** tarihinde Erdel (Transilvanya) Prensi **István Bocskai** tarafından Korpona'da (bugünkü Krupina, Slovakya) verilen **İmtiyaz Beratı'na (Diploma)** dayanır.

Görsel 10: 1605'te verilen Hadju askerlerine verilen İmtiyaz Beratı (Diploma) (Wikibooks, 2018)

Görsel 11: Hajdúnánás Şehir merkezinde bulunan şehir arması (Wikibooks, 2018)

Tablo 7: Hajdúnánás (Macaristan) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Elinde kılıç ve kesik baş tutan figür/asker.
Gösterilen (Düzanlam)	1605 yılında Erdel Prensi tarafından Hajdu askerlerine verilen ayrıcalıkların (İmtiyaz Beratı) belgelenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Silahlı mücadeleyle elde edilen hukuki ayrıcalıkların tescili; şehir kimliğinin askeri bir miras ve savunma refleksi üzerine inşa edilmesi.

4.8. Hajdúdorog (Macaristan)

Hajdúdorog kentinin armasının tarihte bilinen ilk resmi kayıtlarda geçtiği dönem 17.yüzyıldaki şehir mühründe görülmüştür.

Görsel 12: Hajdúdorog Şehirinin temsil eden amblem (Wikibooks, 2013)

Görsel 13: 17.yy yapıldığı tahmin edilen Hajdúdorog kentinin arması (Magyarország Címertára (Macaristan Armalar Atlası), 1880)

Tablo 8: Hajdúdorog (Macaristan) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Zırhlı kol, kılıç ve kılıca geçirilmiş baş figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Kentin 17. yüzyıldaki mühürlerinde yer alan Hajdu (askeri) başarılarının tescillenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Askeri üstünlüğün, kent mührü aracılığıyla resmi ve estetik bir onaya dönüştürülmesi; askeri sınıfın toplumsal hiyerarşideki yerinin görselleştirilmesi.

4.9. Bezeréd (Macaristan)

Bezerédj ailesi, Macaristan'ın en eski soylu ailelerinden biri olup, ilk arması 1431 yılında Kutsal Roma İmparatorluğu ve Macar Kralı Lüksenburglu Sigismund tarafından verilen berat ile armaları onaylanmıştır (<http://bezeredi.hu>).

BEZERÉDY v. BEZERÉD.

Görsel 14: Bezeréd Ailesi ve Kasabası'nın ilk arması (Siebmacher, 1885)

Türk kafası motifi, ailenin üyelerinin 17. Yüzyıldaki 1691'de Türklere karşı savaşırken ölen (Tamás Bezerédj veya ünlü Kuruc generali Imre Bezerédj) Osmanlı savaşlarındaki kahramanlıklarına atıfta bulunmak için yapıldığı düşünülmektedir (<http://bezeredi.hu>). İlk olarak aile arması daha sonradan kasabanın sembolüne eklenmiştir.

Görsel 15: Bezeréd Ailesi ve Kasabası'nın 17.yy sonraki arması (Siebmacher, 1885)

Tablo 9: Bezeréd (Macaristan) göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Kılıcında kesik baş tutan aslan figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Bezerédj ailesinin 17. yüzyıldaki Osmanlı savaşlarındaki kahramanlıkları.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Aslanın temsil ettiği soyluluk ve cesaretin, tarihsel rakibin alt edilmesiyle birleştirilerek efsanevi bir zafer miti yaratılması.

4.10. Derecske (Macaristan)

Derecske armasının ilk doğuşu, şehrin Hajdu (askeri soylu) statüsü kazandığı döneme dayanır. Armanın temeli, Erdel Prensi István Bocskai'nin 1605 civarında verdiği ayrıcalıklara ve daha sonra Prens I. Rákóczi György'nin 1631'de Derecske'ye verdiği "Hajdú Şehri" imtiyaz beratına dayanır. Armanın ilk temsili 17.yüzyıldaki şehir mührüdür.

Görsel 16: Derecske Kasabası'nın arması (<https://www.nemzetijelkepek.hu>)

Tablo 10: Derecske (Macaristan) göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Karşılıklı iki aslanın tuttuğu kılıca geçirilmiş baş motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	Kasabanın kazandığı "Hajdú Şehri" imtiyazı ve askeri soylu statüsü.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Aristokratik sembollerin (aslanlar) rakibin nesneleştirilmesi etrafında konumlanması; askeri üstünlüğün doğrudan asaletle özdeşleştirilmesi.

4.11. Gáborján (Macaristan)

Gáborján'ın günümüzdeki arması, tarihi bir mühürden (Pecsét) gelmektedir. Bu mühürdeki sembol, kasabanın Hajdú (ayrıcalıklı askeri yerleşim) statüsüne benzer ayrıcalıklara sahip olmasından kaynaklanır.

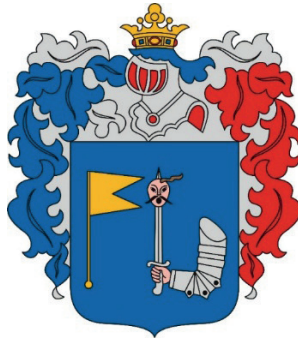
Görsel 17: Gáborján Kasabası'nın arması (<https://www.nemzetijelkepek.hu>)

Tablo 11: Gáborján (Macaristan) göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Elinde kılıç ve saçından tutulmuş kesik baş bulunan askeri figür ile tacın üzerinde yer alan kılıçlı kol.
Gösterilen (Düzanlam)	Kasabanın askeri ayrıcalıkları ve kazandığı statünün görselleştirilmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Savaş alanındaki egemenliğin hem bedensel (asker figürü) hem de sembolik (taç üstü kol) düzlemde tekrarlanarak vurgulanması.

4.12. Tépe (Macaristan)

Tépe, büyük bir şehir değil bir köy (község) olduğu için, 1880 tarihli Tagányi albümünden ziyade, Samu Borovszky'nin hazırladığı şu dev eserde resmi olarak yer almış ve çizilmiştir.

Görsel 18: Tépe Kenti'nin arması (<https://www.nemzetijelkepek.hu>)

Tablo 12: Tépe (Macaristan) göstergibilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kılıca geçirilmiş başı tutan zırhlı kol ve sarı bayrak motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	Köyün askeri/Hajdu ayrıcalıklarını temsil eden tarihi referansların belgelenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Yerel ölçekte (köy statüsünde) dahi askeri mücadelelerin, kolektif hafızada yer tutan bir statü göstergesi olarak kurumsal tasarıma aktarılması.

4.13. Szécsény (Macaristan)

Szécsény kentinin arması, kasabaya adını veren ve bölgenin en önemli soylu ailelerinden biri olan Szécsény ailesinin armalarından türemiştir. Bu nedenle arma ilk olarak armada değil aile mühürlerinde bulunmaktadır. 1349 yılında Kacsics klanından Thomas Zécheni'ye ait küçük bir mühür kaydı ilk olarak bu yılda tespit edilmiştir. Macar Ulusal Arşivi'nde tutulan fermanlarda ve mektuplarda yer almaktadır.

Görsel 19: Szécsény şehrinin eski statüsüne kavuşması adına 1986 basılmış madalya

(<https://numizmarket.hu>)

Görsel 20: Szécsény Kenti'nin arması (<https://www.nemzetijelkepek.hu>)

Tablo 13: Szécsény (Macaristan) göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Elinde kılıç ve kılıca geçirilmiş baş tutan zırhlı şövalye.
Gösterilen (Düzanlam)	Szécsény ailesinin atalarından gelen askeri kahramanlıkları ve ailenin mühür geleneğinin kente yansması.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Şövalye figürü üzerinden savaşın bir soyluluk ve onur meselesi olarak kurgulanması; askeri eylemin onurlandırıcı bir görsel anıta dönüşmesi.

5. Doğu Ve Orta Avrupa Hanedan (Aile) Armalarındaki Türk Simgeselliği

Şehir ve yerel yönetim armalarında gözlemlenen kolektif propaganda ve zafer inşası, Doğu ve Orta Avrupa'nın soylu ailelerinin heraldik kimliklerinde de bireysel bir statü göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'na karşı verilen sınır savaşları, bölgedeki askerlerin ve yerel yöneticilerin "soyluluk beratı" alabilmeleri için en önemli referans kaynağı olmuştur. Bu bağlamda hanedan armalarındaki "Türk kafası" motifi, yalnızca bir savaş anısı değil, o ailenin aristokratik hiyerarşideki yerini meşrulaştıran ve savaş meydanındaki üstünlükle elde edilmiş bir imtiyazı kanıtlayan hukuki bir göstergedir. Göstergibilimsel açıdan bu durum, "Öteki"nin (Türk'ün) yok edilmesinin, Batılı/Yerel ailenin varoluşsal kimliğinin kurucu bir nesnesine dönüştüğünü kanıtlamaktadır. Aşağıda tespit edilen aile armaları bu perspektifle incelenmiştir:

5.1. Bakay

Bakay ailesinin armasında yer alan kompozisyon, savaş meydanında elde edilen kesin askeri üstünlüğün aile mirası olarak nasıl kodlandığını gösterir. Armada yer alan kesik baş figürü, ailenin atalarının savaş meydanındaki bireysel kahramanlığını simgeler. Göstergebilimsel düzlemde, fiziksel bütünlüğü bozulmuş düşman imgesi, ailenin gücünün nesnel bir kanıtı (gösteren) olarak işlev görürken; yananlam düzeyinde bu figür, ailenin bölgedeki otoritesini ve “koruyucu” statüsünü tescilleyen bir mühürdür.

Görsel 21: Bakay Aile arması (<https://coadb.com>)

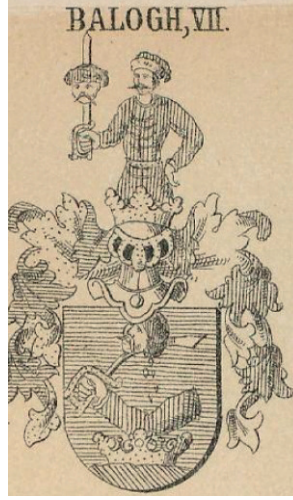
Tablo 14: Bakay Ailesi gösterebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Dörde bölünmüş kalkanın sağ alt kısmında yer alan kılıca geçirilmiş baş figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Ailenin atalarının savaş meydanındaki bireysel kahramanlığı ve kazandığı askeri üstünlük.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Fiziksel bütünlüğü bozulmuş rakip imgesi, ailenin aristokratik hiyerarşideki yerini ve otoritesini tescilleyen hukuki bir mühür işlevi görür.

5.2. Balogh

Balogh ailesinin heraldik tasarımında karşılaştığımız simgesel anlatım, düşman üzerindeki askeri egemenliğin görsel bir dışavurumudur. Kılıç ve zırh gibi Batı'nın teknolojik ve askeri disiplinini simgeleyen araçların, düşman bedeni üzerinde kurduğu egemenlik dikkat çekicidir. Kılıca geçirilmiş veya

bedenden ayrılmış Türk imgesi, yalnızca mağlubiyeti değil, aynı zamanda rakibin kesin bir yenilgiye uğratılarak bertaraf edildiğini (gösterilen) vurgular.

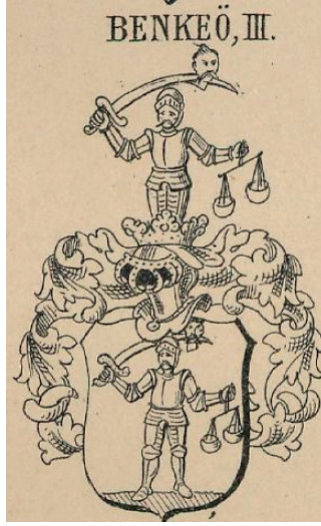
Görsel 22: Balogh Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 15: Balogh Ailesi göstergibilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Elinde kılıca geçirilmiş baş tutan askeri figür.
Gösterilen (Düzanlam)	Ailenin sınır boylarındaki çatışmalarda düşman üzerindeki kurduğu askeri egemenlik.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Rakibin kesin bir yenilgiye uğratılarak bertaraf edildiğinin estetik temsili; ailenin muharebe gücünün kalıcı bir logoya dönüşmesi.

5.3. Benkeö

Benkeö ailesine ait armada, şiddet eyleminin adalet kavramıyla nasıl meşrulaştırıldığı gözlemlenmektedir. Özellikle Orta Avrupa heraldik geleneğinde “Hussar” (süvari) veya şövalye figürleriyle desteklenmiş arma ve sonucunda, armada sergilenen Türk simgeselliği, vahşetin değil, kutsal bir görevin yerine getirilmesinin estetik bir temsidir.

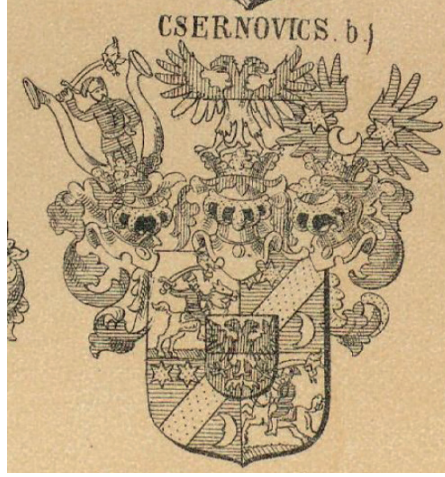
Görsel 23: Benkeö Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 16: Benkeö Ailesi göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Bir elinde kılıca geçirilmiş baş, diğer elinde terazi tutan şövalye.
Gösterilen (Düzanlam)	Çatışma ortamında elde edilen başarının adalet ve düzen kavramlarıyla birlikte sergilenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Askeri eylemlerin adalet terazisiyle meşrulaştırılması; yaşanan askeri süreçlerin kutsal ve haklı bir görevin yerine getirilmesi olarak sunulması.

5.4. Csernovics

Csernovics ailesi arması, sınır boylarındaki çatışmaların gündelik hayatın ve kimliğin nasıl ayrılmaz bir parçası haline geldiğinin görsel kanıtıdır. Yardımcı figürlerin (aslan, kuş veya zırhlı kol) merkezdeki Türk imgesiyle kurduğu ilişki kademeli bir şekilde gösterilmektedir. Aileyi temsil eden özne daima “yukarıda ve egemen” konumdayken, nesneleştirilen Türk figürü “aşağıda, pasif ve mağlup” şekilde konumlandırılarak izleyicinin bilinçaltına net bir güç asimetrisi mesajı verilir.

Görsel 24: Csernovics Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 17: Csernovics Ailesi göstergibilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Merkezi kompozisyonda taçların üzerinde aslan/asker figürleri, alt kısımda/nesne konumunda ise baş figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Ailenin sınır boylarındaki çatışmalarda elde ettiği ardışık zaferler ve gücü.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Özne-nesne hiyerarşisinin armada dikey düzlemde kurgulanması; izleyicinin bilinçaltına “kazanana” ve “kaybeden” üzerinden net bir güç asimetrisi mesajı verilmesi.

5.5. Kajdachy

Kajdachy arması, ‘Öteki’nin karikatürize edilerek askeri bir tehdit olmaktan çıkarılması bağlamında incelenmeye değerdir. Armadaki Türk tasvirinin yüz hatları, bıyık yapısı veya başlığı (sarığı/perçemi), düşmanı insani özelliklerinden sıyrarak tipik bir “barbar” stereotipine indirgemektedir. Barthes’ın mit kavramı üzerinden okunacak olursa, bu arma düşmanı yenen aileyi efsanevi bir kahramanlık mitolojisinin merkezine yerleştirir.

Görsel 25: Kajdachy Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 18: Kajdachy Ailesi göstergibilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Kafasına iki ok saplanmış, abartılı bıyık yapısına sahip baş figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Oklarla mağlup edilmiş düşmanın aile amblemine bir zafer belgesi olarak yerleştirilmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Rakibin yüz hatlarının karikatürize edilerek büyük bir askeri tehdit olmaktan çıkarılması; aileyi efsanevi bir kahramanlık mitolojisinin merkezine yerleştiren görsel algı yönetimi.

5.6. Karácson

Karácson ailesinin armasındaki kompozisyon, savaş meydanındaki kaosu grafik bir düzen içerisinde dondurulmuş halidir. Hanedanın askeri kimliğini ön plana çıkaran bu tasarımda, kesik Türk kafası adeta bir “av ganimeti” (trophy) mantığıyla sergilenmektedir. Bu teşhir eylemi, korkuyu yenmenin ve hayatta kalmanın verdiği gururu, nesiller boyu aktarılacak kalıcı bir logoya dönüştürmüştür.

Görsel 26: Karácson Aile arması (<https://wikipedia.com>)

Tablo 19: Karácson Ailesi göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Beyaz at üzerinde ilerleyen askeri figür ve tacın üzerinde kılıç ile kesik baş tutan Hussar.
Gösterilen (Düzanlam)	Savaş meydanındaki kaosu ve askeri eylemin durağan bir zafer belgesine dönüştürülmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Çatışma ortamından hayatta kalmanın ve kazanılan üstünlüğün verdiği gururun, nesiller boyu aktarılacak kurumsal ve meşru bir logoya dönüştürülmesi.

5.7. Latinovics

Latinovics hanedanlık armasında görülen Türk simgeselliği, kazanılan zaferin sadece fiziksel değil, aynı zamanda kültürel ve inançsal bir zafer olduğunu dikte eder. Kompozisyonda yer alan düşman başı, mağlup edilmiş bir ideolojinin simgesi olarak okunmalıdır. Zırhlı ve donanımlı Batılı formun, çıplak ve savunmasız doğulu form üzerindeki egemenliği, dönemin Osmanlı kültürüne karşı algısının erken bir görsel yansımasıdır.

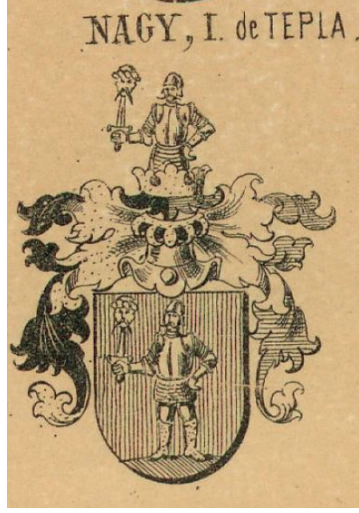
Görsel 27: Latinovics Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 20: Latinovics Ailesi göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kılıcının ucunda kesik baş tutan tam donanımlı zırhlı Batılı asker figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Hanedanın savaşlardaki askeri ve donanımsal üstünlüğünün tescili.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Kazanılan zaferin sadece fiziksel değil, aynı zamanda askeri disiplin ve kültürel bir üstünlük inşası olduğuna dair dikte edici görsel mesaj.

5.8. Nagy

Macarcada “Büyük” anlamına gelen Nagy ismini taşıyan bu ailenin arması, ismin getirdiği ihtişamı savaş alanında elde edilen mutlak bir zaferle destekler. Göstergebilimsel açıdan armadaki her bir çizgi ve leke, ailenin aristokratik meşruiyetini desteklemek üzerine inşa etmiştir. Düşman başının bir sembol olarak kullanılması, ailenin bölge siyasetindeki caydırıcı gücünün altını çizerek.

Görsel 28: Nagy Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 21: Nagy Ailesi göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kalkanın içinde ve tacın üzerinde, elinde kılıca geçirilmiş baş tutan şövalye/asker figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	“Büyük” anlamına gelen ailenin isminin getirdiği ihtişamın, savaş alanında elde edilen mutlak bir zaferle belgelenmesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Aristokratik meşruiyetin güçlendirilmesi; askeri üstünlüğün ailenin bölge siyasetindeki konumunu ve caydırıcı gücünü vurgulamak için kullanılması.

5.9. Okolicsanyi

Okolicsanyi arması, yüzyıllar süren çatışmaların yarattığı travmanın heraldik sanat yoluyla nasıl estetik bir kabule dönüştüğünün en net örneklerinden biridir. Düzanlam düzeyinde kompozisyonun merkezinde yer alan kılıç ve ona eşlik eden kesik Türk kafası figürü, düşmanın mağlubiyetini yalın bir biçimde belgeler. Yananlam boyutunda ise; renk unsurundan arındırılmış bu statik grafik düzenlemede, aileyi temsil eden silahın dikey ve keskin formu ile nesneleştirilmiş “Öteki” (düşman başı) arasında net bir iktidar ilişkisi kurulmaktadır. Düşmanın fiziksel bütünlüğünün bozulması, bu kompozisyonda sıradan bir savaş sahnesi olmaktan çıkarılıp, ailenin soy kütüğünü yücelten ve asaletini tescilleyen estetik bir grafik nişanesine dönüştürülmüştür.

Görsel 29: Okolicsanyi Aile arması (<https://coadb.com>)

Tablo 22: Okolicsanyi Ailesi göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Zırhlı kollar tarafından tutulan kılıçlar ve kılıçlara eşlik eden kesik baş/yıldız/hilal figürleri.
Gösterilen (Düzanlam)	Yüzyıllar süren çatışmaların aile lehine sonuçlanmasının simgesel ifadesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Silahın dikey/keskin formu ile nesneleştirilmiş figür arasında net bir iktidar ilişkisi kurulması; şiddet ortamının aileyi yücelten estetik bir grafik nişanesine dönüştürülmesi.

6. Yöntem

Bu araştırma, tarihsel ve görsel verilerin derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan nitel araştırma deseni çerçevesinde kurgulanmıştır. Çalışmanın evrenini, 16. ve 18. yüzyıllar arasında Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasında (Çekya, Macaristan, Slovakya, Sırbistan ve Hırvatistan) üretilen ve Osmanlı-Habsburg mücadelelerinin izlerini taşıyan şehir, kasaba ve hanedan armaları oluşturmaktadır.

6.1. Evren ve Örneklem Seçimi

Orta Avrupa heraldik geleneğinde Osmanlı-Türk savaşlarına atıfta bulunan (hilal, yıldız, pala vb. motifler içeren) yüzlerce farklı arma bulunmasına rağmen, bu çalışmanın örnekleme amaçlı örnekleme (purposive sampling) yöntemiyle

sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında, “Öteki” algısının ve tarihsel rekabetin en somut şekilde görselleştirildiği “Kesik Türk Kafası” motifini merkeze alan armalar incelenmiştir.

Çalışmada örneklem olarak 13 farklı şehir/kasaba arması ve bu görsel geleneğin aristokratik yansımaları desteklemek amacıyla 9 hanedan arması seçilmiştir. Bölgedeki sayısız arma içerisinde spesifik olarak bu örneklem seçilmesindeki temel kriterler şunlardır:

- **Güncel ve Resmi Kullanım:** Seçilen armaların yalnızca tarihi arşiv belgelerinde veya müzelerde kalmamış olması; günümüzde ilgili şehir, yerel yönetim veya aileler tarafından hala resmi bir kimlik nişanesi (kurumsal logo, bayrak, mühür vb.) olarak aktif biçimde kullanılıyor olması dikkate alınmıştır.
- **Göstergebilimsel Zenginlik:** Armaların yalın bir figürden ibaret olmaması; aslan, karga, kılıç, zırhlı kol ve miğfer gibi yardımcı göstergelerle desteklenmiş kompozisyonlar sunması, çok katmanlı bir anlambilimsel analiz (gösteren-gösterilen ilişkisi) yapılabilmesi için şart koşulmuştur.
- **Coğrafi Çeşitlilik:** Belirli bir yerel olayın ötesinde, Orta ve Doğu Avrupa genelinde ortak bir kolektif savunma ve zafer inşası şablonunun varlığını kanıtlamak amacıyla Çekya, Macaristan, Slovakya, Sırbistan ve Hırvatistan gibi sınır hattındaki farklı ülkelerden örneklem bir araya getirilmiştir.

6.2. Veri Analizi

Verilerin analizinde, imgelerin görünen yüzeyinin altındaki anlam katmanlarını ve ideolojik kodları çözümlemeyi sağlayan göstergebilimsel (semiyotik) analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sürecinde Ferdinand de Saussure’ün “gösteren” ve “gösterilen” kavramları temel alınmakla birlikte, çalışmanın metodolojik iskeleti Roland Barthes’ın göstergeleri anlamsal katmanlara ayıran yaklaşımı üzerine inşa edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmaya dahil edilen her bir arma; içerdiği ana ve yardımcı imgeler (gösteren), bu imgelerin tarihsel karşılıkları (düzenleme) ve inşa ettikleri psikolojik/ideolojik kodlar (yananlam) çerçevesinde standardize edilmiş bir tablo yapısıyla çözümlenmiştir.

Bu değişikliği belgeye uyguladığında makalenin “metodoloji” ayağı çok daha doyurucu ve akademik bir standarta ulaşmış olacak. Düzenlemeyi yaptıktan sonra planımızın son ve en önemli adımı olan **4. Aşama’ya (Tablolaştırma)** geçiş yapabiliriz.

7. Bulgular Ve Göstergebilimsel Analiz

Orta ve Doğu Avrupa şehir armaları üzerinde yapılan incelemeler sonucunda, “Tarihsel Rakip” ve “Öteki” algısının inşasında belirli imgelerin tekrar eden bir şablon (pattern) halinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Heraldik disiplini içinde estetik bir tercih gibi sunulan bu imgeler, göstergebilimsel olarak incelendiğinde, arkasında yatan siyasi ve psikolojik motivasyonları açığa çıkarmaktadır. İncelenen armalarda tespit edilen temel göstergeler ve bunların anlamsal karşılıkları aşağıda standardize edilmiştir:

7.1. Kesik Türk Kafası (The Severed Türk’s Head)

Tablo 23: Kesik Baş Öğesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Bıyıklı, bazen sarıklı, saçının bir kısmı kazınmış (perçemli), gözleri kapalı veya korku ifadesiyle açık, bedenden ayrılmış kafa.
Gösterilen (Düzanlam)	Savaş meydanında mağlup edilmiş ve fiziksel bütünlüğü bozulmuş rakip/Osmanlı figürü.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Rakip kimliğinin “özne” statüsünden çıkarılarak bir “nesne”ye ve kazananın gücünü kanıtlayan bir “ganimet” statüsüne indirilmesi; gücünün ve iradesinin kesin olarak yok edildiğinin ilanı.

7.2. Şövalye Miğferi (The Knight’s Helm)

Tablo 24: Şövalye Miğferi Öğesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Kalkanın üzerinde yer alan, genellikle vizörü (siperi) kapalı veya yarı açık, metalik, süslü savaş başlığı.
Gösterilen (Düzanlam)	Soyluluğun ve askeri sınıfın (Bellatores) savaş meydanındaki fiziksel koruyucusu ve en belirgin göstergesi.
Yananlam (İdeolojik Kod)	“Batılı/Kazanan Baş”ın zırhlı, korunaklı ve dokunulmaz konumunu yüceltirken, rakibin (“Doğulu/Kaybeden Baş”) savunmasızlığını vurgulayan keskin bir ikilik (dichotomy) inşası.

7.3. Miğfer Örtüsü / Mantling (Lambrequin)

Tablo 25: Miğfer Örtüsü Ögesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kalkanın ve miğferin etrafını saran, rüzgârda savruluyormuş hissi veren, parçalı ve kıvrımlı renkli kumaş tasvirleri.
Gösterilen (Düzanlam)	Çetin savaşlardan geçildiğinin ve kılıç darbelerine maruz kaldığının (yırtılmış/parçalanmış kumaşlar üzerinden) kanıtı.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Armadaki çatışma tasvirini “estetik bir kahramanlık öyküsüne” dönüştürmesi; savaşın yıkıcılığını “vatan savunması”, “meşru müdafaa” ve “kahramanlık” üzerinden kutsaması.

7.4. Karga / Kuzgun (The Raven)

Tablo 26: Karga / Kuzgun Ögesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kesik başın gözünü oyan siyah kuş motifi.
Gösterilen (Düzanlam)	Yanikkale'nin (Raab) fethini simgeleyen özel motif.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Almanca “Rabe” (Karga) ve “Raab” (Kale ismi) arasındaki ses benzerliği üzerinden türetilen analogiyle, rakibin sadece askeri olarak yenilmediği, aynı zamanda doğa tarafından da cezalandırıldığı mutlak tahakküm mesajı.

7.5. Kılıç Ve Zırhlı Kol (The Sword And Armored Arm)

Tablo 27: Kılıç ve Zırhlı Kol Ögesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

<i>Analiz</i>	<i>Karşılık Gelen Anlam</i>
Gösteren (İmge)	Kesik başı havada tutan veya kılıca saplayan metal zırhlı uzuv.
Gösterilen (Düzanlam)	Batı'nın askeri ve teknolojik üstünlüğünü simgeleyen donanım ile adaletin/cezalandırıcı gücün enstrümanı.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Başın kılıç ucunda yükseltilecek zaferin herkes tarafından görülmesini sağlayan bir “teşhir” eylemi. Algı yönetimi bağlamında dost unsurlara güven, rakip unsurlara ise caydırıcılık vermeyi amaçlayan kalıcı bir güç gösterisi.

7.6. Aslan (The Lion)

Tablo 28: Aslan Ögesinin göstergebilimsel inceleme tablosu

Analiz	Karşılık Gelen Anlam
Gösteren (İmge)	Elinde kılıç veya sopa ile kesik baş tutan aslan figürü.
Gösterilen (Düzanlam)	Soyluluğu, cesareti ve egemenliği simgeleyen heraldik aslanın kazandığı zafer.
Yananlam (İdeolojik Kod)	Kendi aristokratik kimliğinin (soylu aslan), “Öteki”ne karşı kazandığı üstünlüğü mitolojik bir anlatıya dönüştürmesi. Siyasi ve toplumsal hiyerarşideki gücün hayvan figürleri üzerinden doğallaştırılması.

8. TARTIŞMA: TARİHİ GEÇMİŞİN UNUTTURULMAMASI

Bu çalışmada incelenen armaların tarihsel kökenleri 16. ve 17. yüzyıllara dayanmaktadır. Ancak asıl dikkat çekici husus, bu armaların savaş bittikten yüzyıllar sonra bile modern çağda şehirlerin, yerel yönetimlerin ve eski statüsünü koruyabilen ailelerde kendilerini tanıtan resmi kimliği olarak kullanılmaya devam etmesidir.

Taşınabilir Anıt Olarak Arma: Arma, sözlü tarihin kaybolmaya yüz tuttuğu noktada, kazanılan zaferi ve yaşanan travmayı görselleştirerek kalıcı hale getirir. Metinlerde belirtildiği gibi, armalar tarihsel bir olayı yüzyıllar boyunca canlı tutan “taşınabilir anıt” işlevi görmektedir (Çetin, 2015).

Korkunun Zafere Dönüştürülmesi: Yüzyıllar boyunca “Türk Korkusu” ile yaşayan bölge halkları, bu korkuyu yönetebilmek için görsel propagandaya ihtiyaç duymuştur. Armalar, askeri bir tehdit olarak algılanan Türk imgesini “fiziksel bütünlüğü bozulmuş” bir nesneye indirgeyerek, halkın bilinçaltındaki kolektif kaygıyı, yönetilebilir bir zafer duygusuna dönüştürmektedir.

Günümüzde Kullanımın Çelişkisi: Modern Avrupa değerleri barış ve insan hakları üzerine kurulu olmasına rağmen; bu sembollerin “tarihsel miras” adı altında korunması, aslında ötekileştirici tarih yazımının hala canlı tutulduğunu göstermektedir. Bu imgeler artık sadece tarihi birer belge değil, 21. yüzyılda bile “Öteki” (Türk/Müslüman) üzerinden kendi kimliğini tanımlama çabasının görsel kanıtlarıdır.

Sonuç

Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasında, özellikle 16. ve 18. yüzyıllar arasında yaşanan Osmanlı-Habsburg ve Osmanlı-Macar mücadelelerinin tarihsel mirası olarak günümüze ulaşan şehir, kasaba ve hanedan armalarının incelendiği bu

çalışma, görsel göstergelerin yüzeydeki anlamlarının ötesinde barındırdığı tarihsel ve psikolojik derinliği kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Göstergebilimsel bir metodoloji üzerinden yapılan bu okumalar, heraldik öğelerin salt estetik kaygılarla üretilmiş semboller veya basit soykütüksel işaretler olmadığını açıkça kanıtlamaktadır. Aksine, bu tasarımlar; askeri zaferleri toplumsal hafızaya kazıyan, savaşın yıkıcı eylemlerini meşrulaştıran ve modern grafik tasarım ile görsel iletişimin öncülü sayılabilecek erken dönem kurumsal kimlik inşası ve algı yönetimi araçları olarak işlev görmüştür.

Çalışmanın bulguları ışığında, temel bir motif olarak öne çıkan “Kesik Türk Kafası” imgesinin tek başına tesadüfi bir tercih olmadığı; miğfer, karga, kılıç, aslan ve zırhlı kol gibi spesifik yardımcı figürlerle harmanlanarak oldukça sistematik bir görsel anlatı oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu kompozisyonlarda, çatışma ortamının ve savaşın yarattığı fiziksel yıkımın doğrudan grafiksel bir düzen içinde yeniden üretildiği ve rakibi alt etme eyleminin, tasarımsal bütünlük yoluyla onurlandırıcı bir soyluluk ve statü nişanesine dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu durum, erken dönem “logo” niteliği taşıyan armaların, tarihsel rakiplerini görsel düzlemde nasıl yeniden kurguladığının ve bu kurguyu nasıl bir propaganda unsuru olarak kitlelere sunduğunun göstergesi olmaktadır.

Çalışmanın en belirgin ve literatüre katkı sunan bulgularından biri, çatışma ve üstünlük tasvirlerinin hem kolektif hem de bireysel düzlemde üstlendiği bu stratejik ikili işlevdir. Kamusal alanı temsil eden şehir ve kasaba armaları, bölge halklarının yüzyıllar boyu sınır boylarında yaşadığı askeri travmayı ve kolektif kaygıyı, ustaca tasarlanmış bir görsel dille yönetilebilir, ortak bir “zafer ve savunma” gururuna dönüştürmüştür. Bireysel alanı temsil eden hanedan armalarında ise aynı imge, ailenin aristokratik hiyerarşideki ayrıcalıklı yerini kanıtlayan, savaş meydanındaki mutlak askeri üstünlükle elde edilmiş ve mühürlenmiş hukuki bir meşruiyet sermayesine evrilmiştir. Her iki düzlemde de ortak olan temel strateji, “Öteki” veya “Tarihsel Rakip” olarak kodlanan Türk imgesinin, kendi başına bir özne olmaktan bütünüyle çıkarılıp nesneleştirilmesidir. Rakibin fiziksel bütünlüğü görsel olarak parçalanmış ve tam da bu eylem üzerinden Batılı/Yerel öznenin kendi varoluşsal kimliğini kuran en sağlam basamaklardan biri inşa edilmiştir.

Modern dönemde kâğıt üzerine basılan propaganda afişlerinin zaman içindeki geçiciliğine karşın, mimari yapılara, taş, metale ve resmi mühürlere nakşedilen bu heraldik tasarımların kalıcılığı, asırlar öncesinin çatışma psikolojisini ve zafer coşkusunu bütün canlılığıyla bugüne taşımaktadır. Bu durum, günümüzde evrensel barış, eşitlik ve insan hakları gibi temel idealler üzerine kurulan modern Avrupa kimliği ile bir paradoks oluşturmaktadır. Zira askeri üstünlük ve rakibin nesneleştirilmesi gibi unsurlar barındıran

bu sembollerin, 21. yüzyılda dahi “kültürel miras” ve “kurumsal kimlik” adı altında resmi logo olarak kullanılmaya devam edilmesi, ötekileştirici ve dışlayıcı tarih yazımının güncel toplumsal pratiklerdeki yansımasının hala sürdüğünü göstermektedir.

Nihayetinde, armalardaki bu detaylı simgesel gösterimler, tarihin tozlu sayfalarında kalmış salt birer geçmiş zaman tanığı olmaktan çok uzaktır; aksine onlar, tarihsel rekabetin, kolektif savunma güdüsünün ve askeri üstünlük inancının görsel iletişim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı, ideolojik etkisini koruyan ve işlemeye devam eden son derece canlı birer toplumsal hafıza aygıtıdır.

Kaynakça

- Akgül, R. F. (2017). Nazi Almanya'sı Örneğinde Propaganda Afişleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35.
- Alizade, O. (2023). Tamga Yazı İlişkisi ve Türk Kağanklık Yazıtlarında Tamgaçılar. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 187–202. <https://doi.org/10.56252/turktarars.1387896>
- Borovszky, S. (Ed.). (1899). *Magyarország vármegyéi és városai: Magyarország monografiájá* [Macaristan'ın bölge ve şehirleri: Macaristan monografisi]. Országos Monografia Társaság.
- Çetin, E. (2015). Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğunun Heraldik Görüntüsü. *Art Sanat*, 4, 175–204.
- Duydu, M. (2023). Siyasi İletişim Sürecinde Afiş Tasarımı ve Görsel Propaganda. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(86), 478–485. <https://doi.org/10.17755/esosder.1175848>
- Gavin Ambrose, Paul Harris, & Nigel Ball. (2020). *Fundamentals of Graphic Design: Second Edition*. Book, Second Edition.
- Karaman, E. (2017). *Roland Barthes ve Charles Sanders ve Sanders Peirce'in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması*.
- Sagredo, G. (1673). *Memorie istoriche de' monarchi ottomani*. Presso Combi, & La Noù.
- Sancaktar, C. (2011). Balkanlar'da Osmanlı Hakimiyeti ve Siyasal Mirası. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2–2, 27–47.
- Siebmacher, J. (1885). *J. Siebmacher's großes und allgemeines Wappenbuch: in einer neuen, vollständig geordneten u. reich verm. Aufl. mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen*. <https://doi.org/10.11588/diglit.29231>
- Tagányi, K. (1880). *Magyarország czímertára* [Macaristan armalar atlası]. Budapest.
- Tarhan, Nevzat. (2016). *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda* (E. Eroğlu, Ed.; 4th ed.). Timaş Yayınları.
- Tyroff, J. A. (1831). *Wappenbuch sämmtlicher fürstlichen und gräflichen Häuser der österreichischen Monarchie*. Verlag des Wappenbüros.
- Ünal, M. F. (2016). Göstegebilim Serüveni. *Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3–6, 379–398.

LİNKLER

- Coadb.com. (n.y.). [Bakay, Balogh, Benkeö, Csernovics, Kajdachy, Latinovics, Nagy, Okolicsanyi aile amblem tasviri]. 22 Aralık 2025 tarihinde erişildi, <https://coadb.com/>
- Coinweekly. (2009). [The Schwarzenberg Armasını içeren para]. 15 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://new.coinsweekly.com/renaissance-en-2/adolf-of-schwarzenberg-the-liberator-of-raab/>

- Kikinda. (n.y.). [Kikinda eski Bölge Konseyi binası, inşa tarihi (1835-1839) cephesindeki taş kabartma]. 18 Kasım 2025 tarihinde erişildi <http://www.kikinda.org.rs>
- Kikinda. (n.y.). [Kikinda şehrinin yerel yönetim web sitesindeki tasviri]. 18 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <http://www.kikinda.org.rs>
- Derecske. (n.y.). [Derecske Kasabası'nın arması]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.nemzetijelkepek.hu>
- Gáborján. (n.y.). [Gáborján Kasabası'nın arması]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.nemzetijelkepek.hu>
- Szécsény. (n.y.). [Szécsény Kenti'nin arması]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.nemzetijelkepek.hu>
- Tépe. (n.y.). [Tépe Kenti'nin arması]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.nemzetijelkepek.hu>
- Numizmarket. (n.y.). [Szécsény şehrinin eski statüsüne kavuşması adına 1986 basılmış madalya, Kasaba'nın yeni statüsüne kavuşması adına yapılan para]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://numizmarket.hu/en/details/45/8594>
- Orlík nad Vltavou. (n.y.). [Orlík nad Vltavou kentinin resmî web sitesindeki amblem tasviri]. 15 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.orlik-nadvltavou.cz>
- Reddit. (2017). [Hluboka Kalesi Kapı Kolu]. 15 Kasım 2025 tarihinde erişildi, https://www.reddit.com/r/europe/comments/5buh2u/the_coat_of_arms_of_the_serbian_town_kikinda_with/
- Vršac. (n.y.). [Vršac şehrinin yerel yönetim web sitesindeki tasviri]. 18 Kasım 2025 tarihinde erişildi, <https://www.vrsac.com>
- Wikibooks. (n.y.). [Hajdúdorog Şehrinin temsil eden amblem]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, [https://hu.wikibooks.org/wiki/F%C3%A1jl:Seal_Hungary_Town_Hajd%C3%BAdorog_\(XVII\).png](https://hu.wikibooks.org/wiki/F%C3%A1jl:Seal_Hungary_Town_Hajd%C3%BAdorog_(XVII).png)
- Wikimedia Commons. (2005). [Hajdúnánás Şehir merkezinde bulunan şehir arması]. 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hajd%C3%BAn%C3%A1n%C3%A1s_c%C3%ADmere_\(B._Laborcz_Fl%C3%B3ra,_2005\),_2017_Hajd%C3%BAn%C3%A1n%C3%A1s.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hajd%C3%BAn%C3%A1n%C3%A1s_c%C3%ADmere_(B._Laborcz_Fl%C3%B3ra,_2005),_2017_Hajd%C3%BAn%C3%A1n%C3%A1s.jpg)
- Wikipedia. (2025). [Karácson Ailesi'nin arması]. 22 Aralık 2025 tarihinde erişildi, https://hu.wikipedia.org/wiki/Kar%C3%A1cson_csal%C3%A1d